

Een kwalitatieve studie: Perspectieven van leerlingen op de rol van ouders bij het maken van een profielkeuze

Student: M.I. Stoel (s3819272)

Begeleider: dr. H. Korpershoek

2^e beoordelaar: dr. A. Zuurmond

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Bachelorwerkstuk Pedagogische Wetenschappen

Juni 2022

Abstract

Since the policy on secondary education in the Netherlands was changed in 1997, pre-university students and senior general students make study profile choices at the end of grade 9. The aim of this research is to map the role of parents in making subject choices, from the perspective of pre-university and senior general students. Limited research has been done into the perceived role of parents in making study profile choices. 11 semi-structured interviews were held among 32 pre-university and senior general students. The results revealed that almost all students have discussed their study profile choices with their parents. Four themes have been distilled from the data, which reflect the role of parents in these conversations. First of all, there is the advisory role, in which parents give recommendations, discouragement or leave certain choices to their child. Parents' careers also seem to play a role, with them sharing their own experiences. Parents also discuss with their children which profile they find most suitable, by estimating their child's capacities and interests. Finally, the results showed that parents discussed the future prospects with children regarding certain profile choices. This research has taken a first step in exploring the role that parents play in making subject choices, from the perspective of students. Follow-up research could delve deeper into these roles by examining how the roles are experienced by students in terms of barriers and support.

Keywords: study profile choice; parents; secondary school; pre-university students; senior-general students

Inleiding

Sinds de onderwijsvernieuwing in 1997, maken leerlingen op het hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) en het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) aan het eind van het derde leerjaar een profielkeuze. Een onderwerp waar tot op heden nauwelijks onderzoek naar is gedaan. In dit onderzoek zal de rol van ouders bij het maken van de profielkeuze worden belicht.

Het voortgezet onderwijs in Nederland wordt op verschillende niveaus aangeboden, waaronder de havo en het vwo. Het vwo bestaat uit het gymnasium, waar een klassieke taal (Grieks of Latijn) moet worden gevolgd en het atheneum, waar dit niet het geval is. De havo duurt vijf jaar en bereidt leerlingen voor op het hoger beroepsonderwijs (hbo) (Rijksoverheid, z.d. a). Het vwo duurt een jaar langer en bereidt leerlingen voor op een studie aan de universiteit (Rijksoverheid, z.d. b). Aan het eind van leerjaar drie, gemiddeld op 14 of 15 jarige leeftijd maken leerlingen een profielkeuze waarin eindexamen wordt gedaan. Er kan gekozen worden voor één van de volgende vier profielen: cultuur en maatschappij, economie en maatschappij, natuur en gezondheid of natuur en techniek (Rijksoverheid, z.d. a; Rijksoverheid, z.d. b). Ieder profiel is opgebouwd uit een gemeenschappelijk deel, bestaande uit verplichte vakken, zoals Engels en Nederlands. Daarnaast zijn er verplichte- en keuzevakken binnen ieder profiel en een vrije ruimte, waarin leerlingen één of meerdere vakken naar keuze kunnen kiezen. Het gemeenschappelijke deel, de verplichte profielvakken en de profielkeuzevakken zijn verschillend voor leerlingen op de havo en leerlingen op het vwo. Ook kan de inrichting van de profielkeuze per school verschillen, het gemeenschappelijk deel en de verplichte profielvakken komen echter overeen (Korpershoek et al., 2006).

De profielkeuze heeft directe gevolgen voor de latere studie- en beroepskeuzemogelijkheden van leerlingen (Kaenders & Top, 2003). Studies op het hbo of op de universiteit kennen vooropleidingseisen. Een bepaald profiel of vak is dan een vereiste voor toelating tot een studie (De Boer, 2009). Uit onderzoek van Rekers-Mombarg et al. (2010) blijkt dat niet iedere leerling achteraf tevreden is met de gemaakte profielkeuze. De meest genoemde reden voor spijt van de profielkeuze is dat een ander profiel beter zou hebben aangesloten op de vervolgstudie. Daarbij geven leerlingen aan dat een ander profiel ze beter voorbereid zou hebben op de studie die ze nu volgen. Ook het aantal vervolgstudies dat leerlingen konden kiezen met hun profiel wordt vaak als reden genoemd, een ander profiel had meer studiemogelijkheden geboden. Zo zijn een natuur en techniek of natuur en gezondheid profiel vaak een vereiste om studies in de gezondheidszorg of natuurwetenschappen te volgen.

In de adolescentie worden cognitieve vaardigheden, geassocieerd met volwassen gedrag verworven. Deze vaardigheden omvatten het werkgeheugen, besluitvorming en impulsiviteitscontrole (Caballero & Tseng, 2016). Op 14 en 15 jarige leeftijd is de vaardigheid om besluiten te nemen onvoldoende ontwikkeld om zelfstandig verstandige keuzes te maken (Howard & Walsh, 2010). In veel gevallen maken adolescenten loopbaankeuzes ook niet geheel zelfstandig en zijn ouders, leeftijdsgenoten en leerkrachten betrokken bij dit proces (Chinyamurindi et al., 2021). Verschillende

onderzoeken benadrukken dat ouders een belangrijke rol spelen in de loopbaanontwikkeling en -keuzes van hun kinderen (Chinyamurindi et al., 2021; Dietrich & Kracke, 2009; Sawitri, 2021). Onderzoek van Oymak et al. (2018) en Paa en McWhirter (2000) stellen zelfs dat de invloed van ouders op de loopbaanontwikkeling en -keuzes van leerlingen groter is dan die van leeftijdsgenoten en leerkrachten. Veel van de onderzoeken naar de rol van ouderlijk gedrag op de loopbaanontwikkeling en -keuzes van adolescenten gaan in op algemene aspecten van de relatie tussen ouder en adolescent. De focus wordt gelegd op ouderlijke gehechtheid, individualiteit van de ouder-kindrelatie en opvoedstijlen (Dietrich & Kracke, 2009). Zowel een veilige hechting, individualiteit van de ouder-kind relatie als een autoritatieve opvoedstijl worden geassocieerd met meer loopbaanverkenningactiviteiten bij adolescenten (Dietrich & Kracke, 2009; Parola et al., 2022). Alle drie deze aspecten worden gezien als ondersteunende ouderomstandigheden en kunnen hiermee onder andere verkennend gedrag faciliteren (Blustein et al., 1991). Zo wordt een autoritatieve opvoedstijl bijvoorbeeld gekenmerkt door een hoge mate van responsiviteit, discipline en autonomie bij het kind. Autoritatieve ouders versterken en moedigen onderzoekend en onafhankelijk gedrag van hun kinderen daarmee aan (Tracey et al., 2006). Ook aspecten van de sociaaleconomische status (SES) van ouders kunnen de loopbaankeuze van kinderen beïnvloeden, waaronder het inkomen, het beroep en de kennis van ouders over verschillende beroepen (Saleem et al., 2014). Daarnaast lijkt hoe hoger de SES van ouders hoe consistentere adolescenten zijn bij het maken van loopbaankeuzes (Statistics Canada, 2015). De perceptie van adolescenten wat betreft de verwachtingen van ouders is een belangrijke factor die de loopbaankeuze van adolescenten kan beïnvloeden (Kumar, 2016). Goedkeuring of afkeuring van bepaalde loopbaankeuzes door ouders beperkt adolescenten in loopbaankeuzes (Saleem et al., 2014). Conflicten tussen ouders en kinderen over carrièredoelen kunnen ontwikkelingstaken van jongeren verstoren, waaronder loopbaan gerelateerde activiteiten, zoals loopbaanoriëntatie- en keuzes (Parola et al., 2022; Sawitri et al., 2021). Ouderlijke steun kan de zelfeffectiviteit van adolescenten verhogen bij de loopbaanoriëntatie evenals bij het nemen van loopbaanbeslissingen en verminderd besluiteloosheid bij het maken van loopbaankeuzes (Parola et al., 2022). In het kort kunnen individualiteit van de ouder-kind relatie, een veilige hechting en een autoritatieve opvoedstijl er mogelijk voor zorgen dat leerlingen meerdere profielen overwegen. In tegenstelling tot verwachtingen van ouders (bv. goedkeuring of afkeuring), deze beperken adolescenten bij het maken van loopbaankeuzes en kunnen er mogelijk voor zorgen dat leerlingen minder profielen overwegen. Daarnaast kan een hoge SES evenals steun van ouders mogelijk zorgen voor minder twijfels onder leerlingen bij het maken van een profielkeuze. Tot slot kan ouderlijke steun leerlingen meer vertrouwen geven in de profielkeuze die ze maken en het behalen van een diploma in het gekozen profiel.

Veel van de onderzoeken naar de loopbaankeuze- en ontwikkeling van adolescenten zijn gedaan vanuit het perspectief van de *Social Cognitive Career Theory* (SCCT) (Oymak et al., 2018). SCCT is een sociaal cognitief kader waarbinnen drie aspecten van de loopbaanontwikkeling kunnen

worden begrepen: het vormen van interesses; het maken van keuzes en prestaties in educatieve en beroepsmatige taken. Hierbij richt SCCT zich op de interne, cognitieve processen van individuen (bv. *self efficacy*, doelen en verwachtingen over uitkomsten) en de interactie van deze cognities met externe en contextuele factoren (bv. sociale steun, etniciteit, geslacht) die de loopbaanontwikkeling- en keuze kunnen beïnvloeden (Lent, 1994). Contextuele factoren, zoals ouderlijke steun zijn de omgevingsfactoren die een persoon waarneemt als ondersteuning of belemmering om loopbaan gerelateerde doelen te bereiken (Lent et al., 2000). Er kan onderscheid worden gemaakt tussen distale contextuele factoren en proximale contextuele factoren. Onder invloed van distale contextuele factoren beïnvloeden leerervaringen de verwachtingen over self-efficacy en uitkomstverwachtingen (Lent et al., 2000). Proximale contextuele factoren zijn vooral belangrijk bij de actieve fase van loopbaankeuzes. Deze factoren zijn van invloed op de wijze waarop interesses in doelen en acties worden omgezet (Lent et al., 2000).

De perceptie van ouderlijke steun en belemmeringen spelen een belangrijke rol bij de loopbaanontwikkeling en self efficacy van adolescenten (Peña-Calvo et al., 2016). Ouderlijke steun is hulp die door een primaire verzorger aan een individu wordt verleend in de vorm van verbale aanmoediging, instrumentele hulp, emotionele steun of als rolmodel (Garcia et al., 2012). Ouderlijke steun als meer distaal contextuele factor kan de ontwikkeling van positieve self efficacy en uitkomstverwachtingen ondersteunen, bijvoorbeeld wanneer een kind aangemoedigd wordt door ouders (Brown & Lent, 2012). Ook hebben kinderen de neiging om gedrag van belangrijke anderen, zoals ouders na te doen (Bandura, 1986). Zo kunnen kinderen positieve self-efficacy voor loopbaankeuzes ontwikkelen door hun ouders te observeren wanneer zij loopbaan gerelateerde taken uitvoeren (Garcia et al., 2012). Ouders kunnen daarmee als rolmodel dienen, waarbij de loopbaan van ouders een voorbeeld kan zijn (Lent et al., 2000). Toegepast op het maken van een profielkeuze zou dit kunnen betekenen dat leerlingen die steun ervaren van ouders in de vorm van aanmoediging of als rolmodel positievere overtuigingen hebben over hun eigen capaciteiten en het behalen van een diploma in het gekozen profiel. Dit kan er mogelijk voor zorgen dat leerlingen ook de door hen als lastig waargenomen profielen overwegen en minder twijfelen over de keuze die ze maken.

Ouderlijke steun als meer proximaal contextuele factor kan het proces waarin interesses in doelen en acties worden omgezet bevorderen (Brown & Lent, 2012). Op het moment dat er sprake is van een toereikend ondersteuningssysteem, waarin een ouder hulp biedt in de vorm van aanmoediging, instrumentele ondersteuning, emotionele ondersteuning of als rolmodel zijn individuen meer geneigd hun interesses in doelen te vertalen en hun doelen in acties. Het omgekeerde is het geval wanneer er sprake is van een ontoereikend ondersteuningssysteem (Lent et al., 2000). Uit onderzoek van Lukaš (2015) blijkt dat ouders vaak onvoldoende relevante informatie hebben en onvoldoende zijn voorgelicht om hun kinderen te begeleiden bij loopbaankeuzes. Daarnaast is onvoldoende kennis over het onderwijssysteem gekoppeld aan een gebrek aan interesse bij ouders. Toegepast op het maken van een profielkeuze kunnen leerlingen die meer ouderlijke steun ervaren hun interesses

mogelijk eerder vertalen in doelen en acties. Concreet zou dit kunnen betekenen dat de interesse van een kind in de gezondheidszorg ertoe leidt geneeskunde te willen studeren en vervolgens door aanmoediging van ouders een natuur en gezondheid profiel kiest dat daarbij aansluit.

Tot slot wordt er binnen de SCCT onderscheid gemaakt tussen objectieve en waargenomen aspecten van de omgeving (Lent et al., 2000). Hierbij is het belangrijk om in gedachten te houden dat de rol van een specifieke contextuele factor, zoals ouderlijke steun, deels afhankelijk kan zijn van de manier waarop een individu dit interpreteert en hoe een individu hierop reageert (Garcia et al., 2012). Dit betekent dat de rol van ouders bij het maken van een profielkeuze nauw samenhangt met de percepties van leerlingen en door iedere leerling anders kan worden gezien en ervaren.

Het doel van dit onderzoek is om de rol van ouders bij het maken van een profielkeuze in de Nederlandse onderwijscontext in kaart te brengen, vanuit het perspectief van leerlingen. Het is enerzijds belangrijk om het perspectief van leerlingen mee te nemen, omdat het uit de psychologie bekend is dat percepties van invloed kunnen zijn op gedrag. Zo blijkt dat self efficacy over studie gerelateerde vaardigheden meer invloed heeft op studiekeuzes dan de beheersing van de vaardigheden zelf (Boerchi & Tagliabue, 2018). Anderzijds kan het perspectief van leerlingen afwijken van de daadwerkelijke rol die ouders spelen, daarom is het belangrijk om hier meer inzicht in te krijgen. Daarnaast kan inzicht in de percepties van leerlingen rondom de rol van ouders bij het maken van een profielkeuze een waardevolle bijdrage bieden voor het verbeteren van de profielkeuze begeleiding. Loopbaankeuzes worden vaak als lastig ervaren, dit maakt goede begeleiding noodzakelijk (Salami & Aremu, 2007). Dit leidt tot de volgende onderzoeksvraag: *Wat is de rol van ouders¹ bij het maken van een profielkeuze vanuit het perspectief van havo- en vwo-leerlingen?*

Methode

Onderzoeksdesign

Aan de hand van kwalitatief onderzoek, middels semigestructureerde interviews is de rol van ouders bij het maken van profielkeuzes, vanuit het perspectief van havo- en vwo-leerlingen in kaart gebracht.

Participanten

De data die voor dit onderzoek gebruikt worden, zijn verzameld in het kader van het Flow-VO project. Voor dat project zijn er 131 leerlingen in Nederland geworven op het voorgezet onderwijs in het jaar van hun profielkeuze. De participanten zijn geworven binnen veertien scholengemeenschappen verspreid over Nederland, bestaande uit warme en koude contacten. Er is gestreefd naar een heterogene steekproef van scholen. Zowel scholen uit de stad als het platteland en zowel openbare scholen als bijzondere scholen zijn in dit onderzoek geïncludeerd. De leerlingen op

¹ De ouders van kinderen, omvat in dit onderzoek alle primaire verzorgers van kinderen.

scholen zijn zowel aselekt als select geselecteerd voor deelname aan het onderzoek. Bij aselekte deelname zijn leerlingen systematisch geselecteerd voor deelname door gebruik te maken van regelmatige intervallen, waarbij steeds iedere vijfde, tiende, vijftiende leerlingen etc. van de klassenlijst werd geselecteerd. Bij selecte deelname hebben mentoren leerlingen uitgekozen om deel te nemen aan het onderzoek, bijvoorbeeld omdat mentoren dachten dat het deze leerlingen leuk of interessant zou lijken om deel te nemen.

Uit de steekproef voor het Flow-VO project zijn op basis van de beantwoording van relevante interviewvragen voor dit onderzoek elf interviews binnen vijf scholengemeenschappen met havo- en vwo-leerlingen geselecteerd. Bij de vijf geselecteerde scholengemeenschappen zijn de relevante interviewvragen voor dit onderzoek voldoende besproken, in tegenstelling tot de overige scholengemeenschappen. De steekproef betreft vijf interviews met havoleerlingen, vijf interviews met vwo-leerlingen en één interview met gymnasium leerlingen. In totaal zijn er 33 leerlingen geïnterviewd waarvan vijftien havoleerlingen, vijftien vwo-leerlingen en drie gymnasium leerlingen. Eén havoleerling heeft het interview echter vroegtijdig moeten verlaten, waardoor er geen antwoord is gegeven op de in dit onderzoek relevante interviewvragen, er blijven hierdoor 32 leerlingen over.

Procedure

In de periode vanaf januari 2019 tot en met september 2020 zijn de data verzameld op de scholen van de participanten. Alle deelnemende participanten zijn middels een informatiebrief geïnformeerd. Hierin zijn onder andere het onderzoeksdoel en de rechten van de participant voor, tijdens en na het onderzoek uitgelegd. Zo mogen participanten zich op ieder moment terugtrekken uit het onderzoek, zonder reden van opgave en consequenties. Ook is er een toestemmingsformulier voor deelname aan het onderzoek ondertekend door zowel een ouder/verzorger van de leerlingen als door leerlingen zelf. Alle participanten gaven toestemming voor audio-opnames. De omgeving waarin de interviews werden afgenomen varieerde. De ene keer was dit in een rustige afgesloten ruimte de andere keer in een lawaaierig of anderszins onrustige ruimte. De duur van de interviews varieerde van een half uur tot anderhalf uur. Per onderwijsniveau zijn de participanten in groepjes van drie geïnterviewd. De data zijn anoniem verwerkt, zijn niet herleidbaar naar de leerlingen en worden op een beveiligde schijf van de Rijksuniversiteit Groningen bewaard.

Onderzoeksinstrument

Er is een interviewleidraad door inhoudelijke experts ontwikkeld met behulp van bestaande relevante theorieën en eigen inzichten van de inhoudelijke experts. De belangrijkste thema's zijn: het doel van de profielkeuze; motivatie voor profiel- en vakkenkeuze van leerlingen; ervaren invloed van *significant others* en ervaringen rondom profielkeuzebegeleiding. In dit onderzoek is er gekeken naar het thema *ervaren invloed van significant others*. De vragen die bij dit thema zijn gesteld, gaan over de personen met wie leerlingen over de profielkeuze hebben gepraat en hoeveel invloed deze personen hebben gehad. Enkel tekstfragmenten waarin leerlingen aangaven gesproken te hebben met ouders zijn geselecteerd voor verdere analyse.

Analyse

Allereerst zijn de interviewopnames getranscribeerd en ingevoerd in Atlas.ti. Vervolgens zijn de transcripten in het kader van het Flow-VO project open gecodeerd waarbij onder andere de code *Invloed op keuze-ouders* uit de data is gedestilleerd. Alle tekstfragmenten die vallen onder deze code zijn vervolgens geanalyseerd aan de hand van een deductieve thematische analyse aangevuld met behulp van een inductieve thematische analyse. Thematische analyse is een methode waarmee patronen (thema's) kunnen worden geïdentificeerd, geanalyseerd en gerapporteerd (Braun & Clarke, 2006). Bij een deductieve benadering wordt de data bekeken vanuit een theoretisch perspectief, zodat bestaande theoretische concepten, codering en thema-ontwikkeling informatie bieden bij het ontwikkelen van codes en thema's en de analyse verder gaat dan de voor de hand liggende thema's van de data (Braun & Clarke, 2006). Bij een inductieve benadering daarentegen wordt er gecodeerd zonder dat er geprobeerd wordt de thema's in een bestaand theoretisch perspectief in te passen en is daarmee een meer data-gedreven wijze van analyseren (Braun & Clarke, 2006). Op basis van de Social Cognitive Career Theory (SCCT), andere relevante literatuur (Dietrich & Kracke, 2009; Parola et al., 2022; Saleem et al., 2014) en de onderzoeksvraag is er vooraf aan de data-analyse een codeboom opgesteld (zie bijlage 1). Vervolgens zijn de tekstfragmenten geanalyseerd aan de hand van de zes stappen van thematische analyse (Braun & Clarke, 2006): 1) Kennismaken met de data door deze te lezen, herlezen en de eerste ideeën te noteren. Tijdens het lezen van de data zijn mogelijke codes genoteerd, zowel codes die overeenkwamen met de vooraf opgestelde codeboom als nieuwe aanvullende codes. 2) Coderen, op basis van de vooraf opgestelde codeboom, aangevuld middels open codering. Alle tekstfragmenten zijn gecodeerd, waarbij er één of meerdere codes zijn toegekend. Allereerst zijn de tekstfragmenten gecodeerd aan de hand van de codeboom. Codes die niet uit de data konden worden gedestilleerd zijn weggestreept uit de codeboom, zoals *Rolmodel_Feedback* van ouders. Vervolgens zijn de tekstfragmenten open gecodeerd en zijn er aanvullende codes gedestilleerd uit de data, zoals *Steun_Kennen* kind. Zie bijlage 2 voor de aangepaste codeboom. 3) Thematiseren, door codes onder te brengen in overkoepelende thema's. Zowel deductief als inductief zijn er overkoepelende thema's geformuleerd voor de codes. Er is gekeken naar de thema's en bijbehorende codes. Eén van de thema's is aangepast van *rolmodel* naar *ouderkenmerken*. Daarnaast zijn er een aantal codes onder andere thema's geschaard, bijvoorbeeld de code *onvoldoende kennis ouders*, deze is onder het thema *steun* geschaard (zie bijlage 3). Deze voorlopige codeboom is vervolgens voorzien van feedback door collega-onderzoekers en op basis van deze feedback aangepast. Zo is het thema *verwachtingen* bijvoorbeeld aangepast naar *aansluitend profiel*, is het thema *steun* weggefallen en zijn de bijbehorende codes onder het thema *rol van ouders algemeen* geschaard. Zie bijlage vier voor de definitieve codeboom. 5) Definiëren van thema's, door een gedetailleerde definitie van elk thema te beschrijven. Voor ieder thema is een definitie geformuleerd (zie bijlage 4). 6) Rapporteren. Door zowel te benoemen hoe vaak de gevonden thema's voorkomen en deze te illustreren aan de hand van citaten zijn de data gerapporteerd.

Resultaten

Er zijn vijf thema's uit de data gedestilleerd. Deze geven het perspectief van 32 leerlingen op de mogelijke rollen van ouders bij het maken van een profielkeuze weer. Het eerste thema is *rol ouders algemeen*. Allereerst wordt er gekeken of ouders een rol spelen bij het maken van een profielkeuze, door onder andere te beschrijven of leerlingen met ouders hebben gesproken over de profielkeuze en hoe belangrijk ouders hierbij zijn volgens leerlingen. Vervolgens wordt er gekeken naar de manier waarop ouders een rol spelen in de gesprekken met hun kinderen. Het eerste thema dat hierbij uit de data is gedestilleerd is *loopbaan ouders*. Bij dit thema spreken ouders met kinderen over hun eigen loopbaan en ervaringen omtrent loopbaanontwikkelingen. *Aansluitend profiel* is het tweede thema, waarbij ouders op basis van interesses en capaciteiten van hun kind een inschatting maken van het meest aansluitende profiel. Het derde thema is *toekomstperspectief* waarbij ouders het met kinderen hebben over de carrièremogelijkheden, aansluiting op de vervolgstudie, het nut en de handigheid van bepaalde profiel- en vakkenkeuzes. Het laatste thema dat uit de data is gedestilleerd is *advisering*. Bij dit thema raden ouders bepaalde keuzes aan, raden ouders bepaalde keuzes af of wordt de keuze juist bij het kind gelaten. De thema's worden hieronder uitvoerig besproken.

Rol ouders algemeen

Beginnend bij de rol van ouders geven 25 leerlingen aan gesproken te hebben met ouders over de profielkeuze. Eén van deze leerlingen beschrijft wel met ouders gesproken te hebben, maar geeft aan dat ouders onvoldoende kennis hadden: "En het was ook niet echt dat ik heel erg bij m'n ouders kon vragen . . . hun wisten zelf ook niet helemaal wat het was" (Gymnasium-leerling 3, school 11). Slechts één leerling geeft aan niet met de ouders gesproken te hebben over de profielkeuze. Van zes leerlingen is het onduidelijk of deze met ouders hebben gesproken over de profielkeuze. Deze leerlingen geven bijvoorbeeld aan met familie gesproken te hebben, maar benoemen de ouders daarbij niet expliciet. Op de vraag met wie vwo-leerling 1, school 8 binnen en buiten school heeft gesproken over de profielkeuze wordt bijvoorbeeld het volgende geantwoord: ". . . familie, vrienden, en mentor en decaan". Vijf van de leerlingen waarvan het onduidelijk is of ze met ouders hebben gesproken over de profielkeuze benoemen ouders vervolgens wel op de vraag: 'Wie is belangrijk geweest bij het maken van een profielkeuze?' Dertien leerlingen beschrijven dat ouders wel belangrijk zijn geweest voor het maken van een profielkeuze, maar niet de meeste invloed hebben gehad. "Ik denk dat mijn zus wel de meeste invloed heeft gehad . . . Ik denk dan mijn ouders. En dan daar net daar net iets onder mijn mentor en de gewone docenten" (Havoleerling 1, school 6). In totaal vertellen twaalf leerlingen dat ouders het belangrijkste zijn geweest bij het maken van een profielkeuze. "Ehm m'n ouders, die hebben de meeste invloed op me gehad . . . en daar heb ik het wel gewoon veel meer over gehad" (Vwo-leerling 2, school 8). Eén van deze twaalf leerlingen geeft in eerste instantie aan dat niemand belangrijk is geweest bij de profielkeuze, maar wanneer de interviewer doorvraagt, worden de ouders toch benoemt. Vier leerlingen geven aan dat ouders ze persoonlijk kennen en daarom belangrijke personen zijn bij het maken van een profielkeuze.

. . . maar ik vind dan van m'n ouders toch belangrijker want mijn decaan kent mij niet persoonlijk dus die weet ook niet wat ik echt gewoon heel leuk vind, want aan de hand van een paar testen leer je niet een persoon echt kennen, want ik ben eigenlijk veel meer dan . . . wat er uit de test komt. En mijn ouders weten wel echt . . . gewoon wie ik ben . . . (Vwo-leerling 4, school 2)

Eén leerling geeft aan dat ouders niet belangrijk zijn geweest tijdens het maken van een profielkeuze, deze leerling vertelde eerder niet gesproken te hebben met ouders over de profielkeuze.

Tien leerlingen beschrijven dat ze de profielkeuze met ouders hebben besproken. “Die [ouders] hebben gewoon met mij meegekeken, meegedacht, zeg maar, ‘wat zou je leuk vinden om later te worden’, ‘waarom wil je dat doen’, dus zo alles effe af, zeg maar” (Havoleerling 1, school 11).

Vijf leerlingen geven aan dat deze gesprekken hebben geholpen bij het maken van een profielkeuze: “Maar ik heb vooral veel steun gehad van m'n ouders, want die gaan dan gewoon het gesprek met mij, luisteren en dan stellen ze vragen van ‘ja waarom wil je dit doen’ . . .” (Vwo-leerling 3, school 7). Bij de andere vijf leerlingen blijft het in het midden of het bespreken van de profielkeuze bij heeft gedragen aan de profielkeuze, er volgt een citaat van havoleerling 3, school 11: “Daar heb ik ook echt goed mee [ouders] overlegd”. Daarnaast geven vijf leerlingen aan hulp te hebben gehad van ouders bij het maken van de profielkeuze. Zie het volgende citaat ter illustratie: “Ehm m'n ouders . . . die hebben wel gewoon geholpen met extra vakken en zo” (Vwo-leerling 2, school 8).

Loopbaan ouders

Het volgende thema gaat over de loopbaan en ervaringen van ouders. Eén leerling beschrijft hoe de ervaring van een ouder een rol speelt in het gesprek met de leerling over de profielkeuze: “En m'n vader die wou politieagent worden en toen is hij niet binnengekomen, omdat ze meer buitenlanders zochten, dus hij was echt van ‘ja, maar zou je dan wel BSM kiezen’, van ‘straks kom je niet binnen’ . . .” (Havoleerling 1, school 7). Ook de loopbaan van ouders wordt door twee leerlingen benoemd. In het ene geval heeft dit geholpen bij de vakkenkeuze, zo illustreert het volgende citaat:

En mijn ouders, die hebben of doen allebei ook iets in de bedrijfskunde en zo, dus toen zeiden ze ook, ‘ja als iets niet lukt, kunnen we je ook helpen’. Dus dat heeft ook wel geholpen om Bedrijfseconomie te gaan kiezen. (Vwo-leerling 3, school 8)

Anders is het geval bij vwo-leerling 1, school 8. Deze leerling beschrijft dat het gesprek met vader over zijn loopbaan niet heeft geholpen bij het maken van een keuze: “Hij [vader] heeft zelf natuurkunde gestudeerd . . . op die manier. Maar ik vind dat helemaal niet leuk, dus dat was wel voor mij vervelend, want dat wou ik eigenlijk niet”.

Aansluitend profiel

Bij het derde thema geven ouders aan welk profiel zij het meest vinden aansluiten op basis van een inschatting van de capaciteiten en interesses van hun kinderen. Zeven leerlingen beschrijven

dat er met hun ouders is gesproken over hun capaciteiten, waarbij er op basis van een inschatting over de capaciteiten bijvoorbeeld een advies wordt gegeven over bepaalde vakken- of profielkeuzes. Het volgende citaat illustreert dit:

En zoals met wiskunde A, wiskunde B zei ze [moeder] gewoon ‘ja, als je een positief advies hebt en je doet gewoon je best en als je het gewoon, dan zou je het ook wel kunnen, en dan moet je het als je dat kan, dan moet je het gewoon doen. (Vwo-leerling 1, school 11

Ook maken de ouders een inschatting van het profiel dat ze het beste bij hun kind vinden passen, dertien leerlingen geven dit aan. Zo vertelt havoleerling 1, school 6: “. . . en ze [ouders] hebben ook gewoon bij die ouderavonden gezegd van, ja dat vind ik wel echt bij je passen”.

Toekomstperspectief

Toekomstperspectief is het vierde thema dat uit de data is gedestilleerd. Vijf leerlingen beschrijven hoe er met ouders is gesproken over de carrièremogelijkheden behorende bij bepaalde profiel- en vakkenkeuzes. Havoleerling 3, school 11 vertelt bijvoorbeeld het volgende: “Ja, en toen zijn we ook gaan kijken bijvoorbeeld met welke vakken kan je welke beroepen kiezen”. Ook beschrijven drie leerlingen dat er samen met de ouders is gekeken naar wat het meest handig is om te kiezen. “Dus zij [ouders] hebben gewoon samen met mij gekeken van ja, ‘dat is handig’ . . .”. Over het nut van de profielen en vakken is ook gesproken met ouders, waarbij driemaal naar voren kwam dat er het best gekozen kan worden voor een profiel of vakken waar je echt wat aan hebt, het volgende citaat van havoleerling 1, school 7 geeft dit weer: “Hij [vader] zei ‘maar je moet ook kiezen voor vakken waar je echt wat aan hebt”. Tot slot geven twee leerlingen aan dat er tijdens de profielkeuze met ouders is gesproken over de aansluiting op de vervolgstudie. Zo vertelt havoleerling 3, school 6 het volgende over de hulp die ouders hebben geboden bij het maken van een profielkeuze: “Vooral ook door studies erbij te pakken van wat lijkt je interessant om later te studeren”.

Advisering

Advisering is het laatste thema dat uit de data is gedestilleerd. Allereerst wordt er gekeken naar de overeenstemming tussen ouders en leerlingen wat betreft de profiel- en vakkenkeuzes. Twaalf leerlingen geven aan dat er sprake van overeenstemming is. Zo antwoordt havoleerling 1, school 11 op de vraag van de interviewer of er overeenstemming was met ouders het volgende: “Ja, m’n ouders vinden het zeg maar niet erg wat ik later word en zo, als ik maar gewoon goed mijn best doe, dus we waren het wel eens”. Twee leerlingen beschrijven dat hun ouders het niet helemaal eens waren met hun profiel- of vakkenkeuze. Het volgende citaat illustreert dat de ouders hierbij niet doorslaggevend waren:

. . . alleen toen deed ik uiteindelijk wiskunde A . . . Daar was die het ook niet mee eens is, dus dat was wel vervelend, maar hij had niet gezegd van ‘je moet het doen’ of zo, het was wel nog steeds mijn eigen keus. (Vwo-leerling 1, school 8)

Ouders adviseren kinderen enerzijds door bepaalde keuzes aan te raden, anderzijds raden ouders bepaalde keuzes af. Vier leerlingen beschrijven hoe hun ouders een bepaald vak of profiel hebben aangeraden waaronder vwo-leerling 3, school 8: “. . . want m’n ouders vonden dat ik Duits moest gaan kiezen”. Twee leerlingen benoemen hoe hun ouders het kiezen van een bepaald vak afraden, het volgende citaat geeft dit weer: “. . . hij vond ‘ja wie kiest er nou BSM, dat is sport, dat ga je toch niet kiezen, daar heb je helemaal niks aan.’” (Havoleerling 1, school 7). In de meeste gevallen lieten de ouders de autonomie echter bij het kind. Zeven leerlingen benoemen hoe ouders de keuze bij hen laat, waaronder havoleerling 1 school, 2: “Ik met m’n ouders maar die konden ook niet zeggen nou jij gaat dit en dit doen, ik moest zelf kiezen”. Viermaal beschrijven leerlingen hoe ouders ze hierbij ook een advies gaven om te doen wat ze leuk vinden en dat ze zelf achter de keuze moeten staan. Het voorbeeld van havoleerling 1, school 6 illustreert dit: “Ze [ouders] hebben altijd wel gewoon blijven zeggen dat ik zelf, zelf moet beslissen en dat ik er zelf achter moet staan”. Tot slot wordt de mening van ouders zevenmaal benoemd door leerlingen bij dit thema. Twee leerlingen geven aan expliciet naar de mening van ouders gevraagd te hebben. Vier leerlingen beschrijven dat de mening van ouders (enige) invloed heeft gehad of belangrijk is geweest voor de profiel- of vakkenkeuze: “. . . m’n mening was wel echt gebaseerd op wat ik wilde en ook wel op door mijn mentor en een beetje mijn ouders, maar niet heel erg” (Gymnasium-leerling 3, school 11).

Conclusie en Discussie

In dit onderzoek is vanuit het perspectief van 32 leerlingen onderzocht welke rol ouders spelen bij het maken van een profielkeuze. Uit de resultaten komen vier rollen van ouders naar voren in de gesprekken met hun kinderen. Zo lijken ouders in de gesprekken met hun kinderen een adviserende rol te spelen, maken ze een inschatting over het meest aansluitende profiel, is er gesproken over het toekomstperspectief en lijkt de loopbaan van ouders een rol te spelen. In lijn met bevindingen uit eerder onderzoek is gevonden dat ouders een rol spelen bij het maken van een profielkeuze (Dietrich & Kracke, 2009; Chinyamurindi et al., 2021; Sawitri, 2021). Bijna alle leerlingen (n=30) geven aan met hun ouders gesproken te hebben over de profielkeuze. Opvallend is dat slechts één leerling aangeeft dat ouders onvoldoende kennis hadden om de profielkeuze mee te bespreken. Dit strookt niet met de bevindingen van Lukaš (2015), die stelt dat ouders in veel gevallen onvoldoende relevante informatie hebben en onvoldoende zijn voorgelicht om hun kinderen te begeleiden bij loopbaankeuzes. Mogelijk wordt de discrepantie tussen de bevindingen veroorzaakt doordat de profielkeuze meer aan het begin van de adolescentie wordt gemaakt, terwijl andere loopbaankeuzes, waaronder studie- en baankeuzes tegen het einde van de adolescentie worden

gemaakt. Uit onderzoek van Howard en Walsh (2010) blijkt dat de invloed van ouders op keuzeprocessen van kinderen afneemt naarmate kinderen ouder worden. Hierbij moet ook in gedachten worden gehouden dat er niet expliciet aan leerlingen is gevraagd of ze dachten dat ouders voldoende kennis hadden over de profielkeuze, in dit geval kwam het maar bij één leerling ter sprake. Van de 26 leerlingen die spraken over hoe belangrijk ouders waren bij het maken van een profielkeuze, noemen ze ouders bijna allemaal als belangrijk. In ongeveer de helft van de gevallen vinden leerlingen ouders belangrijker dan leeftijdsgenoten, leerkrachten en andere familieleden. Dit is in overeenstemming met onderzoek van Oymak et al. (2018) en Paa en McWhirter (2000) die stellen dat de invloed van ouders op de loopbaanontwikkeling en -keuzes van leerlingen groter is dan die van leeftijdsgenoten en leerkrachten. In de andere gevallen zijn ouders niet belangrijker geweest dan leeftijdsgenoten, leerkrachten of andere familieleden. Uit de literatuur is bekend dat de sociale omgeving van leerlingen een rol speelt bij het maken van loopbaankeuzes, naast ouders zijn leeftijdsgenoten (Olmos Gómez et al., 2019), leerkrachten en andere familieleden (Chinyamurindi et al., 2021) hier ook onderdeel van. Advisering lijkt de grootste rol te spelen in de gesprekken met ouders (n=21). De leerlingen die hierover spraken gaven in de meeste gevallen aan dat er sprake is van overeenstemming met ouders over profiel- en vakkenkeuzes. Vanuit de literatuur is bekend dat conflicten tussen ouders en kinderen over carrièredoelen ontwikkelingstaken van jongeren kunnen verstoren, waaronder loopbaankeuzes (Sawitri et al., 2021). Uit de interviews bleek dat de autonomie bij het maken van een profielkeuze bij de leerlingen werd gelaten. Ook wanneer er door ouders bepaalde keuzes werden aan- of afgeraden, waren deze adviezen volgens de leerlingen niet doorslaggevend. Vanuit de literatuur is bekend dat een autoritatieve opvoedstijl, waarin de autonomie vaak bij het kind ligt, gepaard gaat met meer loopbaan verkenningactiviteiten bij adolescenten en kan daarmee van invloed zijn op de loopbaankeuzes die worden gemaakt (Dietrich & Kracke, 2009). Aansluitend profiel lijkt daarna de grootste rol te spelen in de gesprekken met leerlingen (n=16). De inschatting van ouders over een aansluitend profiel wordt in iets minder dan de helft van de gevallen gebaseerd op de capaciteiten van leerlingen en in ruim de helft van de gevallen op het meest passende profiel, bijvoorbeeld op basis van de interesses van kinderen. Deze bevinding lijkt tegenstrijdig met het onderzoek van Schnabel et al. (2002). In dat onderzoek wordt opgemerkt dat ouders studiekeuzes en -adviezen voor hun kinderen vaak maken op basis van hun eigen loopbaankeuzes in plaats van de capaciteiten en interesses van hun kinderen. Net iets minder vaak dan aansluitend profiel komt toekomstperspectief als rol naar voren in de gesprekken tussen ouders en kinderen (n=11). De carrièremogelijkheden betreffende bepaalde profiel- en vakkenkeuzes werd het meest besproken. Dit verschilde echter weinig van het nut, de handigheid en de aansluiting op de vervolgstudie. Toekomstperspectief is een rol die niet terugkomt in de bestaande literatuur over loopbaankeuzes. Mogelijk speelt het toekomstperspectief een rol bij het maken van een profielkeuze, omdat deze directe gevolgen heeft voor de latere studie- en beroepskeuzemogelijkheden (Kaenders & Top, 2003). Met een natuurprofiel houden leerlingen bijvoorbeeld meer studiemogelijkheden open dan met een

maatschappij profiel. De kleinste rol in de gesprekken met leerlingen bij het maken van een profielkeuze is loopbaan ouders (n=3). Zowel de loopbaan van ouders als de ervaring van ouders werden weinig door de leerlingen benoemd. De loopbaan van ouders kan als indirecte factor van ouderlijke ondersteuning worden gezien, waarbij ouders een rolmodel kunnen zijn (Lent et al., 2000). Daarnaast blijkt uit onderzoek van Saleem et al. (2014) dat het beroep van ouders de loopbaankeuze van kinderen kan beïnvloeden.

Binnen de Social Cognitive Career Theory (SCCT) spelen contextuele factoren, waaronder ouderlijke steun een rol bij het maken van loopbaankeuzes. Binnen de SCCT wordt er nauwelijks ingegaan op de inhoud van contextuele factoren. García-Pérez et al. (2020) stelt dan ook dat de inhoud van contextuele factoren verder moet worden bestudeerd en uitgediept. Dit onderzoek heeft bijgedragen aan een iets dieper inzicht in de verschillende rollen die ouders kunnen spelen bij loopbaankeuzes. Echter, blijft het in het midden hoeveel invloed de verschillende rollen hebben. Zo is het bijvoorbeeld niet duidelijk of het aanraden van bepaalde keuzes leerlingen meer beïnvloedt dan het afraden van bepaalde keuzes. Ook blijft het onduidelijk of leerlingen deze rollen als ondersteuning of belemmering ervaren.

Voor zover bekend, is dit één van de eerste studies naar de rol van ouders bij het maken van profielkeuzes vanuit het perspectief van leerlingen. Hoewel de rijke data en de relatief heterogene en uitgebreide steekproef interessante resultaten heeft opgeleverd, kent dit onderzoek ook enkele beperkingen. Een eerste beperking is dat de leerlingen in groepjes van drie geïnterviewd zijn. Dit kan mogelijk geleid hebben tot meer sociaal wenselijke antwoorden en leerlingen kunnen elkaars antwoorden hebben beïnvloed. Ook is niet iedere leerling evenveel aan het woord geweest. Daarnaast was er niet in alle interviews voldoende tijd om uitgebreid op de interviewvragen in te gaan. Dit alles kan een oppervlakkig en onvolledig beeld geven van de opgedane kennis over de rol van ouders bij het maken van een profielkeuze, vanuit het perspectief van leerlingen (Guest et al., 2017). In vervolgonderzoek, zouden leerlingen individueel geïnterviewd kunnen worden en zou er meer tijd voor de interviews genomen kunnen worden, om zo een meer verfijnd en volledig beeld te krijgen van de rol van ouders bij het maken van een profielkeuze, vanuit het perspectief van leerlingen. Een andere beperking van dit onderzoek is dat, hoewel het voorlopige codeerschema met collega-onderzoekers is besproken en is aangepast op basis van de gegeven feedback, het codeerschema slechts door één onderzoeker op de data is toegepast. Het is hierdoor onduidelijk in hoeverre persoonlijke kenmerken van de onderzoeker van invloed zijn op het gebruik van het codeerschema en daarmee op de betrouwbaarheid van de rollen die uit de data zijn gedestilleerd. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek is daarom de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid te berekenen, met behulp van Cohen's Kappa, zoals beschreven in het boek van Drenth en Sijtsma (2006). Hiervoor moet het codeerschema door twee onderzoekers op de data worden toegepast. Indien er sprake is van een hoge interbeoordelaarsbetrouwbaarheid zijn de kenmerken van de onderzoeker minder van invloed op het gebruikte codeerschema. Er kan dan met meer zekerheid worden gezegd of de rollen

die uit de data zijn gedestilleerd betrouwbaar zijn. Verder is het onduidelijk of er sprake van saturatie is. Coderen totdat er saturatie optreedt had mogelijk nieuwe thema's opgeleverd en daarmee een ander of meer volledig beeld gegeven op de rol van ouders bij het maken van een profielkeuze. Het zou wenselijk zijn om in vervolgonderzoek interviews te coderen totdat er saturatie optreedt, om een volledig beeld te krijgen van de rol die ouders spelen bij het maken van een profielkeuze, vanuit het perspectief van leerlingen. Hiervoor moet de data van een grotere steekproef worden gecodeerd. Een andere beperking is dat de rol van ouders tijdens het maken van een profielkeuze in deze studie enkel vanuit het perspectief van leerlingen belicht is. Binnen de SCCT wordt er onderscheid gemaakt tussen objectieve en waargenomen aspecten van de omgeving (Lent et al., 2000). Dit suggereert dat ouderlijke steun deels kan afhangen van hoe een individu deze factor interpreteert en erop reageert. Leerlingen (als steunontvangers) en ouders (als steunaanbieders) kunnen verschillende interpretaties hebben van hun rol bij de profielkeuze en wat ouderlijke ondersteuning inhoudt. Enkel het perspectief van leerlingen meenemen kan opvallende verschillen en relaties mogelijk verdoezelen. De meeste onderzoeken naar de rol van ouders tijdens loopbaankeuzes zijn gebaseerd op de percepties van adolescenten. Slechts enkele studies hebben het perspectief van ouders onderzocht en geen enkele studie heeft de twee perspectieven met elkaar vergeleken (Boerchi & Tagliabue, 2018). Een aanbeveling voor vervolgonderzoek is dan ook om onderzoek te doen naar de rol van ouders vanuit hun eigen perspectief. Tot slot wordt er in dit onderzoek niet dieper ingegaan op de ervaringen van leerlingen omtrent de rol van ouders bij het maken van een profielkeuze. Vanuit de SCCT komt naar voren dat de perceptie van ouderlijke steun en belemmeringen een belangrijke rol spelen bij loopbaankeuzes ((Peña-Calvo et al., 2016). Vervolgonderzoek zou dieper in kunnen gaan op de rol van ouders bij het maken van een profielkeuze door te onderzoeken of de rollen van ouders als ondersteuning of belemmering worden ervaren. Uit onderzoek blijkt dat inadequate ouderlijke ondersteuning negatieve consequenties kent voor keuzeprocessen in het onderwijs (Boerchi & Tagliabue, 2018).

Inzichten in hoe kinderen de rol van ouders waarnemen, biedt mogelijke aanknopingspunten voor de begeleiding door ouders bij het maken van een profielkeuze. Aangezien de rol van ouders, volgens leerlingen zoals blijkt uit dit onderzoek een belangrijke rol lijkt te spelen bij het maken van profielkeuzes, is het van belang om ouders over deze rol te informeren. Allereerst moeten ouders begrijpen hoe ze door hun kinderen worden waargenomen en welk effect hun rol heeft op het keuzeproces van hun kind, hiervoor is vervolgonderzoek naar de rol van ouders als ondersteuning of belemmering noodzakelijk. Wanneer ouders begrijpen welk effect hun rol heeft op het keuzeproces van hun kind en deze ontoereikend is kunnen ouders hun ondersteuning wellicht aanpassen (Boerchi & Tagliabue, 2018). Scholen kunnen hierin mogelijk een informerende en praktische rol spelen. Zo kunnen ze profielkeuzebegeleidingsavonden houden voor ouders, waarin ouders leren over de verschillende rollen die ze kunnen spelen bij het profielkeuze proces en het effect daarvan op hun kinderen. Daarnaast kunnen ze advies krijgen over manieren waarop ze hun kinderen zo optimaal

mogelijk kunnen begeleiden bij het maken van een profielkeuze. Inzichten in de rol van ouders kunnen ook nuttig zijn voor leerkrachten en begeleiders, bijvoorbeeld om te begrijpen welke leerlingen ondersteuning ervaren van hun ouders en welke leerlingen meer hulp nodig hebben (Boerchi & Tagliabue, 2018). Zo kunnen scholen besluiten deze laatste groep leerlingen extra te ondersteunen. Dit kan bijvoorbeeld door extra begeleidingsmomenten aan te bieden of leerlingen helpen om te gaan met de mening van hun ouders.

Referenties

- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice Hall.
- Blustein, D. L., Walbridge, M. M., Friedlander, M. L., & Palladino, D. E. (1991). Contributions of psychological separation and parental attachment to the career development process. *Journal of Counseling Psychology*, 38(1), 39-50. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.38.1.39>
- Boerchi, D., & Tagliabue, S. (2018). Assessing students' perception of parental career-related support: Development of a new scale and a new taxonomy. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 18(2), 181–201. <https://doi.org/10.1007/s10775-017-9354-1>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brown, S. D., & Lent, R. W. (2012). *Career development and counseling: putting theory and research to work* (2e ed.). Wiley.
- Caballero, A., & Tseng, K.Y. (2016). GABAergic function as limiting factor for prefrontal maturation during adolescence. *Trends in Neurosciences*, 39(7), 441-448. <https://doi.org/10.1016/j.tins.2016.04.010>
- Chinyamurindi, W. T., Hlatywayo, C. K., Mhlanga, T. S., Marange, C. S., & Everson, T. C. (2021). Career decisionmaking amongst high school learners: A descriptive-exploratory study from South Africa. *Cypriot Journal of Educational Science*. 16(1) 129-147. <https://doi.org/10.18844/cjes.v16i1.5516>
- Dietrich, J., & Kracke, B. (2009). Career-specific parental behaviors in adolescents' development. *Journal of Vocational Behavior*, 75(2), 109-119. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.03.005>
- De Boer, H. (2009). *Schoolsucces van friese leerlingen in het voortgezet onderwijs* (Publicatienr. 450629508) [Dissertatie Rijksuniversiteit Groningen]. SmartCat.
- Drenth, P. J. D., & Sijtsma, K. (2006). *Testtheorie: Inleiding in de theorie van de psychologische test en zijn toepassingen* (4e, herz. dr). Bohn Stafleu van Loghum.
- Garcia, P. R. J. M., Restubog, S. L. D., Toledano, L. S., Tolentino, L. R., & Rafferty, A. E. (2012).

- Differential moderating effects of student- and parent-rated support in the relationship between learning goal orientation and career decision-making self-efficacy. *Journal of Career Assessment*, 20(1), 22–33. <https://doi.org/10.1177/1069072711417162>
- García-Pérez, O., Inda-Caro, M., Fernández-García, C. M., & Torío-López, S. (2020). The influence of perceived family supports and barriers on personal variables in a Spanish sample of secondary school science-technology students. *International Journal of Science Education*, 42(1), 70–88. <https://doi.org/10.1080/09500693.2019.1701216>
- Guest, G., Namey, E., Taylor, J., Eley, N., & McKenna, K. (2017). Comparing focus groups and individual interviews: Findings from a randomized study. *International Journal of Social Research Methodology*, 20(6), 693–708. <https://doi.org/10.1080/13645579.2017.1281601>
- Howard, K. A. S., & Walsh, M. E. (2010). Conceptions of career choice and attainment: Developmental levels in how children think about careers. *Journal of Vocational Behavior*, 76(2), 143–152. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.10.010>
- Kaenders, R., & Top, J. (2003). Het zit hem in de derde klas. *Nieuw Archief Voor Wiskunde*, 4, 302–303. Geraadpleegd op 14 maart 2022, van <http://www.nieuwarchief.nl/serie5/pdf/naw5-2003-04-4-302.pdf>
- Korpershoek, H., Kuyper, H., & Van der Werf, M. P. C. (2006). *Havo-5 en vwo-5 en de tweede fase* (Nr. 41120101). GION, Gronings instituut voor onderzoek van onderwijs, opvoeding en ontwikkeling. Geraadpleegd op 14 maart 2022, van https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/14549880/Havo-5_en_VWO-5_en_de_Tweede_Fase.pdf
- Kumar, S. (2016). Career choice and college students: Parental influence on career choice traditionalism among college students in selected cities in Ethiopia. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 3(3), 23–30. <https://doi.org/10.17220/ijpes.2016.03.003>
- Lent, R. W. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. *Journal of Vocational Behavior*, 45(1), 79–122. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1994.1027>
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2000). Contextual supports and barriers to career choice: A social cognitive analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 47(1), 36–49. <https://doi.org/10.1037//0022-0167.47.1.36>
- Lukaš, M. (2015). Parental involvement in occupational education of their children. *Proceeding of the 2015 international multidisciplinary scientific conference on social sciences and art. Psychology & Psychiatry, Sociology & Healthcare, Education*, 2, 715-722 <https://doi.org/10.1006/jvbe.2001.1863>
- Olmos Gómez, M., Luque-Suárez, M., & Cuevas-Rincón, J. M. (2019). A Confirmatory evaluation of an educational orientation tool for pre-university students. *Education Sciences*, 9(4), 1-13. <https://doi.org/10.3390/educsci9040285>

- Oymak, C., National Center for Education Statistics., & American Institutes for Research., (2018). *High school students' views on who influences their thinking about education and careers. Stats in Brief* (Nr. 2018-088). National Center for Education Statistics. Geraadpleegd op 11 Maart 2022, van <https://files-eric-ed-gov.proxy-ub.rug.nl/fulltext/ED580178.pdf>
- Parola, A., Fusco, L., & Marcionetti, J. (2022). The parental career-related behaviors questionnaire (pcb): Psychometric properties in adolescents and young adults in the Italian context. *Current Psychology*. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-02764-1>
- Peña-Calvo, J. V., Inda-Caro, M., Rodríguez-Menéndez, C., & Fernández-García, C. M. (2016). Perceived supports and barriers for career development for second-year STEM students. *Journal of Engineering Education*, *105*(2), 341–365. <https://doi.org/10.1002/jee.20115>
- Rekers-Mombarg, L., Korpershoek, H., Kuyper, H., & van, der W. M. (2010). *Van studiehuis naar studentenhuis* (Nr. 41120101). GION, Gronings Instituut voor Onderzoek van Onderwijs, Opvoeding en Ontwikkeling. Geraadpleegd op 15 maart 2022, van <https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/13413581/StudiehuisNaarStudentenhuis.pdf>
- Rijksoverheid (z.d. a). *Hoe zit de havo in elkaar?* Geraadpleegd op 18 maart 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord/hoe-zit-de-havo-in-elkaar>
- Rijksoverheid (z.d. b). *Hoe zit het vwo in elkaar?* Geraadpleegd op 18 maart 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord/hoe-zit-het-vwo-in-elkaar>
- Salami, S. O., & Aremu, A. O. (2007). Impact of parent-child relationship on the career development process of high school students in Ibadan, Nigeria. *Career Development International*, *12*(7), 596–616. <http://doi.org/10.1108/13620430710834387>
- Saleem, N., Hanan, M. A., Saleem, I., & Shamshad, R. M. (2014). Career selection: Role of parents profession, mass media and personal choice. *Bulletin of Education and Research*, *36*(2), 25–37.
- Sawitri, D. R., Creed, P. A., & Perdhana, M. S. (2021). The discrepancies between individual-set and parent set career goals scale: Development and initial validation. *Journal of Career Development*, *48*(5), 654–669. <http://doi.org/10.1177/0894845320901795>
- Schnabel, K. U., Alfeld, C., Eccles, J. S., Koller, O., & Baumert, J. (2002). Parental influence on students' educational choices in the United States and Germany: Different ramifications same effect? *Journal of Vocational Behavior*, *60*(2), 178–198. <https://doi.org/10.1006/jvbe.2001.1863>
- Statistics Canada. (2015). Career decision-making patterns of Canadian youth and associated postsecondary educational outcomes. *Statistics Canada*.
- Tracey, T. J. G., Lent, R. W., Brown, S. D., Soresi, S., & Nota, L. (2006). Adherence to RIASEC

structure in relation to career exploration and parenting style: Longitudinal and idiographic considerations. *Journal of Vocational Behavior*, 69(2), 248–261. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2006.02.001>

Paa, H. K., & McWhirter, E. H. (2000). Perceived influences on high school students' current career expectations. *The career development quarterly*, 49(1), 29–44. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2000.tb00749.x>

Bijlage 1

Vooraf opgestelde codeboom

Deze bijlage bevat de vooraf opgestelde codeboom op basis van de Social Cognitive Career Theory (SCCT), andere relevante literatuur en de onderzoeksvraag.

Rolmodel

- Rolmodel_Feedback ouders
- Rolmodel_Ervaring ouders
- Rolmodel_Beroep ouders
- Rolmodel_Mening ouders
- Rolmodel_Studie ouders

Verwachtingen

- Verwachtingen_Capaciteiten kind
- Verwachtingen_Passend bij kind

Steun

- Steun_Advies geven
- Steun_Informereren over mogelijkheden
- Steun_Ondersteunen
- Steun_Profielkeuze bespreken

Toekomstperspectief

- Toekomstperspectief_Breed kiezen
- Toekomstperspectief_Carrière mogelijkheden
- Toekomstperspectief_Aansluiting vervolgstudie

Inmengen

- Inmengen_Ompraten
- Inmengen_Pushen
- Inmengen_Afkeuren

Betrokkenheid

- Betrokkenheid_Ongeïnteresseerd
- Betrokkenheid_Vrij laten
- Betrokkenheid_Onvoldoende kennis ouders

Bijlage 2

Codeboom op basis van codering

Deze bijlage bevat de codeboom op basis van codering. De vooraf opgestelde codeboom, aangeduid in het zwart is aangepast op basis van het coderen. De doorgehaalde codes zijn codes uit de vooraf opgestelde codeboom die tijdens het coderen niet uit de data zijn gedestilleerd. In het groen zijn nieuwe codes weergegeven, die middels open codering uit de data zijn gedestilleerd.

Rolmodel

- ~~— Rolmodel_Feedback ouders~~
- Rolmodel_Ervaring ouders
- Rolmodel_Beroep ouders
- Rolmodel_Mening ouders
- Rolmodel_Studie ouders

Verwachtingen

- Verwachtingen_Capaciteiten kind
- Verwachtingen_Passend bij kind

Steun

- ~~— Steun_Advies geven~~
- ~~— Steun_Informereren over mogelijkheden~~
- ~~— Steun_Ondersteunen~~
- Steun_Profielkeuze bespreken
- Steun_Begrijpen kind
- Steun_Kennen kind
- Steun_Hulp bieden

Toekomstperspectief

- Toekomstperspectief_Breed kiezen
- Toekomstperspectief_Carière mogelijkheden
- Toekomstperspectief_Aansluiting vervolgstudie
- Toekomstperspectief_Nuttig
- Toekomstperspectief_Handig

Inmengen

- ~~— Inmengen_Ompraten~~
- Inmengen_Pushen
- Inmengen_Afkeuren
- Inmengen_Autonomie bij kind
- Inmengen_Afhouden
- Inmengen_Afraden
- Inmengen_Aanraden
- Inmengen_Onvoldoende kennis ouders

Betrokkenheid

- ~~— Ongeïnteresseerd~~
- ~~— Vrij laten~~ (Onder 'Inmengen_Autonomie bij kind' geplaatst.)
- ~~— Onvoldoende kennis ouders~~ (Onder 'Inmengen_Onvoldoende kennis ouders' geplaatst)

Overeenstemming

- Overeenstemming_Ouders en kind eens
- Overeenstemming_Ouders en kind oneens

Rol ouders algemeen

- Rol ouders algemeen_wel met ouders gepraat
- Rol ouders algemeen_niet met ouders gepraat
- Rol ouders algemeen_onduidelijk met ouders gepraat
- Rol ouders algemeen_meest belangrijk
- Rol ouders algemeen_beetje belangrijk
- Rol ouders algemeen_niet belangrijk

Bijlage 3

Codeboom op basis van thematisering

Deze bijlage bevat de codeboom op basis van thematisering. De codeboom op basis van codering, aangeduid in het zwart, is aangepast door te thematiseren. Doorgehaalde codes zijn codes die samengevoegd zijn met andere codes. In het rood zijn wijzigingen in de benaming van thema's en codes weergegeven.

Ouderkenmerken

- Ouderkenmerken_Ervaring van ouders
- Ouderkenmerken_Beroep van ouders
- **Ouderkenmerken_Loopbaan ouders**
- ~~— Ouderkenmerken_Mening van ouders (Onder 'Ouderkenmerken_Loopbaan ouders' geplaatst.)~~
- ~~— Ouderkenmerken_Studie van ouders (Onder 'Ouderkenmerken_Loopbaan ouders' geplaatst.)~~

Verwachtingen

- Verwachtingen_Capaciteiten kind
- Verwachtingen_Passend bij kind

Steun

- Steun_Profielkeuze bespreken
- Steun_Kennen kind
- Steun_Hulp bieden
- ~~— Steun_Begrijpen kind (Onder 'Steun_Kennen kind' geplaatst.)~~

Toekomstperspectief

- Toekomstperspectief_Carière mogelijkheden
- Toekomstperspectief_Aansluiting vervolgstudie
- Toekomstperspectief_Nuttig
- Toekomstperspectief_Handig
- ~~— Toekomstperspectief_Breed kiezen (Onder 'Toekomstperspectief_Carière mogelijkheden' geplaatst.)~~

Inmengen

- Inmengen_Autonomie bij kind
- Inmengen_Afraden

- Inmengen_Aanraden
- Inmengen_Onvoldoende kennis ouders
- ~~—Inmengen_Pushen (Onder Inmengen_Aanraden geplaatst.)~~
- ~~—Inmengen_Afkeuren (Onder Inmengen_Afraden geplaatst.)~~
- ~~—Inmengen_Afhouden (Onder Inmengen_Afraden geplaatst.)~~

Overeenstemming

- Overeenstemming_Ouders en kind eens
- Overeenstemming_Ouders en kind oneens

Rol ouders algemeen

- Rol ouders algemeen_Wel met ouders gepraat
- Rol ouders algemeen_Niet met ouders gepraat
- Rol ouders algemeen_Onduidelijk met ouders gepraat
- Rol ouders algemeen_Meest belangrijk
- Rol ouders algemeen_Beetje belangrijk
- Rol ouders algemeen_Niet belangrijk

Bijlage 4

Definitieve codeboom

Deze bijlage bevat de definitieve codeboom met bijbehorende definities. De codeboom op basis van thematisering, aangeduid in het zwart is aangepast op basis van feedback van collega-onderzoekers. Doorgehaalde codes, zijn codes die onder een ander thema zijn geplaatst. In het oranje zijn de wijzigingen in de benaming van thema's en codes weergegeven.

Rol ouders algemeen

Citaten die gaan over of ouders een rol spelen bij het maken van profiel- en vakkenkeuzes en hoe belangrijk zij hierbij zijn volgens leerlingen.

- Rol ouders algemeen_Wel met ouders gepraat
- Rol ouders algemeen_Niet met ouders gepraat
- Rol ouders algemeen_Ouders onvoldoende kennis
- Rol ouders algemeen_Onduidelijk met ouders gepraat
- Rol ouders algemeen_Belangrijkst
- Rol ouders algemeen_Beetje belangrijk
- Rol ouders algemeen_Niet belangrijk
- Rol ouders algemeen_Profielkeuze bespreken
- Rol ouders algemeen_Hulp bieden
- Rol ouders algemeen_Kennen kind

Loopbaan ouders

Citaten die gaan over de loopbaan en ervaringen omtrent loopbaanontwikkelingen van ouders.

- Loopbaan ouders_Ervaring van ouders
- Loopbaan ouders_Loopbaan ouders
- ~~— Ouderkenmerken_Beroep van ouders (Onder Loopbaan ouders_Loopbaan ouders geplaatst.)~~

Aansluitend profiel

Citaten die gaan over de inschatting van ouders over de meest aansluitende profielkeuze van hun kind, bijvoorbeeld op basis van capaciteiten en interesses.

- Aansluitend profiel_Capaciteiten kind
- Aansluitend profiel_Passend bij kind

Toekomstperspectief

Citaten die gaan over de gevolgen, mogelijkheden en aansluiting van bepaalde profiel- en vakkenkeuzes op de vervolgstudie van het kind.

- Toekomstperspectief_Carrière mogelijkheden
- Toekomstperspectief_Aansluiting vervolgstudie
- Toekomstperspectief_Nuttig
- Toekomstperspectief_Handig

Advisering

Citaten die gaan over de mening van ouders, de overeenstemming tussen ouders en kind en het advies van ouders over bepaalde profiel- en vakkenkeuzes.

- Advisering_Autonomie bij kind
- Advisering_Afraden
- Advisering_Aanraden
- Advisering_Mening ouders
- Advisering_Ouders en kind eens
- Advisering_Ouders en kind oneens

Steun

- ~~Steun_Profielkeuze bespreken~~ (Onder ‘Rol ouders algemeen_Profielkeuze bespreken’ geplaatst.)
- ~~Steun_Kennen kind~~ (Onder ‘Rol ouders geplaatst_Kennen kind’ geplaatst.)
- ~~Steun_Hulp bieden~~ (Onder ‘Rol ouders geplaatst_Hulp bieden’ geplaatst.)

Overeenstemming

- ~~Overeenstemming_Ouders en kind eens~~ (Onder ‘Advisering_Ouders en kind eens’ geplaatst.)
- ~~Overeenstemming_Ouders en kind oneens~~ (Onder ‘Advisering_Ouders en kind oneens’ geplaatst.)